

Γνώσεις Επαγγελματιών Υγείας σχετικά με τη Στοματική Υγεία των Ηλικιωμένων

Κωνσταντοπούλου Καλλιόπη¹, Κοσιώνη Ε. Αναστασία²

Σκοπός: Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση των γνώσεων των επαγγελματιών υγείας σχετικά με τη στοματική υγεία και φροντίδα των ηλικιωμένων.

Μέθοδος: Ένα ανώνυμο γραπτό ερωτηματολόγιο με 15 ερωτήσεις γνώσεων για τη στοματική υγεία των ηλικιωμένων αναπτύχθηκε και διανεμήθηκε στο σύνολο των μη οδοντιάτρων επαγγελματιών υγείας οι οποίοι συμμετείχαν σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα του ΕΚΠΑ.

Αποτελέσματα: Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από 26 επαγγελματίες υγείας (ποσοστό απόκρισης 93%). Το 65,4% των συμμετεχόντων ήταν απόφοιτοι ιατρικών σχολών. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων είχαν εντάξει στην επαγγελματική τους ενασχόληση τη φροντίδα των ηλικιωμένων, ενώ μόλις ένα ποσοστό 34,5% ασχολούνταν σε τακτική βάση με τη στοματική φροντίδα των ηλικιωμένων. Η συνολική βαθμολογία των γνώσεων ήταν 10,7/15. Οι συμμετέχοντες οι οποίοι είχαν σπουδάσει ιατρική είχαν στατιστικά σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία κατά δύο μονάδες συγκριτικά με τους υπόλοιπους επαγγελματίες υγείας (Mann - Whitney U test, $P=0,018$).

Συμπεράσματα: Οι γνώσεις των επαγγελματιών υγείας σχετικά με τη στοματική υγεία των ηλικιωμένων ήταν αποδεκτές, ωστόσο είναι αναγκαία η περαιτέρω εκπαίδευσή τους στο πλαίσιο τόσο των προπτυχιακών σπουδών όσο και των προγραμμάτων ειδικότητας και συνεχιζόμενης επιμόρφωσης.

ελληνική νοσοκομειακή οδοντιατρική 13: 83-88, 2020

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα νοσήματα της στοματικής κοιλότητας έχουν υψηλή συχνότητα, ιδιαίτερα στον ηλικιωμένο πληθυσμό. Η νωδότητα, η τερηδόνα, η περιοδοντική νόσος, η ξηροστομία, η καντιντίαση, οι βλάβες που σχετίζονται με τις κινητές προσθετικές αποκαταστάσεις, οι προκαρκινικές

βλάβες και ο καρκίνος του στόματος συναντώνται ιδιαίτερα συχνά στους ηλικιωμένους¹⁻⁴.

Πρόσφατη μελέτη σε αστικό πληθυσμό ηλικιωμένων στην Αττική κατέδειξε αυξημένα ποσοστά νωδότητας, αθεράπευτης τερηδόνας και περιοδοντικής νόσου. Μόλις το 43,8% είχε περισσότερα από 20 δόντια, το 59,6% είχε τουλάχιστον μία ενεργή τερηδονική βλάβη, το 27,6% έστω και μία ενεργή τερηδόνα ρίζας, το 47% είχε περιοδοντικούς θυλάκους άνω των 6 χλσ και το 60,1% μέτρια ή φτωχή στοματική υγιεινή⁵.

Το επίπεδο στοματικής υγείας είναι ακόμα πτωχότερο στους ευπαθείς και λειτουργικά εξαρτημένους ηλικιωμένους οι οποίοι διαβιούν σε μονάδες φροντίδας ηλικιωμένων ή παραμένουν καθηλωμένοι στα σπίτια του⁶⁻¹². Οι ευάλωτοι αυτοί ασθενείς δεν έχουν συνήθως πρόσβαση στην οδοντιατρική θεραπεία, ενώ αντίθετα αυξάνονται οι επαφές τους με άλλους υγειονομικούς¹³. Με βάση τα παραπάνω δεδομένα οι επαγγελματίες υγείας

Λέξεις κλειδιά: Στοματική υγεία, ηλικιωμένοι, γηροδοντιατρική, επαγγελματίες υγείας, ιατρική εκπαίδευση.

¹ Οδοντίατρος, MSc

² Καθηγήτρια Γηροδοντιατρικής

Προέλευση:

Εργαστήριο Προσθετικής, Οδοντιατρική Σχολή Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

που εμπλέκονται στη φροντίδα των ηλικιωμένων θα πρέπει να έχουν τις κατάλληλες γνώσεις και στάσεις για την προαγωγή της στοματικής υγείας των ασθενών τους.

Το Ευρωπαϊκό Κολλέγιο Γηροδοντιατρικής και η Ευρωπαϊκή Γηριατρική Εταιρεία έχουν δημοσιεύσει συστάσεις σχετικά με την προαγωγή της στοματικής υγείας των ηλικιωμένων, οι οποίες τονίζουν τη σημασία της διεπιστημονικής προσέγγισης και της ενσωμάτωσης της τακτικής εξέτασης της στοματικής κοιλότητας στην ιατρική αξιολόγηση και φροντίδα¹⁴. Οι επαγγελματίες υγείας θα πρέπει να γνωρίζουν τη σημασία της στοματικής υγείας για τη γενική υγεία και την ποιότητα ζωής, να αξιολογούν και να προσαρμόζουν κατάλληλα τη χορήγηση φαρμάκων ώστε να προστατεύουν την υγεία του στόματος, να προσδιορίζουν τους διευκολυντικούς και τους αποτρεπτικούς παράγοντες στη διατήρηση της καθημερινής στοματικής φροντίδας, να αναγνωρίζουν τα συνήθη οδοντοστοματολογικά προβλήματα των ηλικιωμένων και τις καταστάσεις που χρήζουν παραπομπής στον οδοντίατρο, να συμβουλεύουν τους ασθενείς και τους φροντιστές σχετικά με τη στοματική υγιεινή και φροντίδα και να επικοινωνούν αποτελεσματικά με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας φροντίδας^{14,15}.

Τα δεδομένα σχετικά με τις γνώσεις των επαγγελματιών υγείας για τη στοματική υγεία των ηλικιωμένων είναι ελάχιστα. Έτσι, σκοπός της παρούσας πιλοτικής μελέτης ήταν η διερεύνηση των σχετικών γνώσεων σε ομάδα υγειονομικών στην Ελλάδα.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Ένα ανώνυμο γραπτό ερωτηματολόγιο με 15 ερωτήσεις κλειστού τύπου (σωστό-λάθος) αναπτύχθηκε και διανεμήθηκε στο σύνολο των μη οδοντιάτρων επαγγελματιών υγείας οι οποίοι συμμετείχαν σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα της Ιατρικής Σχολής του ΕΚΠΑ. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε τις εξής ενότητες: δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, επαγγελματική ενασχόληση με ηλικιωμένους, ενασχόληση με τη στοματική υγεία των ασθενών, πηγές πληροφόρησης σχετικά με τη στοματική υγεία και 15 ερωτήσεις γνώσεων σχετικά με την στοματική υγεία και φροντίδα σε ηλικιωμένους. Κάθε σωστή απάντηση βαθμολογήθηκε με έναν βαθμό, ενώ κάθε λανθασμένη απάντηση με μηδέν. Η συνολική βαθμολογία γνώσεων μπορούσε να κυμανθεί από μηδέν έως 15 βαθμούς.

Στατιστική ανάλυση

Πραγματοποιήθηκε περιγραφική στατιστική ανάλυση των ποσοτικών και ποιοτικών μεταβλητών. Η κανονικότητα της κατανομής των ποσοτικών μεταβλητών ελέγχθηκε με τη δοκιμασία Shapiro-Wilk. Για τις διμεταβλητές αναλύσεις χρησιμοποιήθηκαν το Mann-Whitney U test και η δοκιμασία Χ² (chi-square test). Επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας ορίστηκε το P<0,05. Η στατιστική ανάλυση πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πρόγραμμα IBM SPSS 21.0 software (IBM Corp. Released 2012. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 21.0. Armonk, NY: IBM Corp.).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από 26 από τους 30 συμμετέχοντες στο πρόγραμμα (ποσοστό απόκρισης 92,9%).

Δημογραφικά στοιχεία

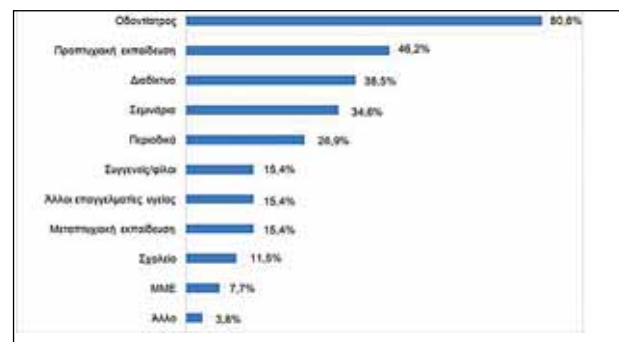
Το 69,2% των συμμετεχόντων ήταν γυναίκες και το 65,4% ήταν απόφοιτοι ιατρικών σχολών, ενώ οι λοιποί είχαν λάβει βασική εκπαίδευση σε άλλες επιστήμες υγείας (νοσηλευτική, φυσικοθεραπεία, εργοθεραπεία, κ.λπ.).

Φροντίδα ηλικιωμένων και ενασχόληση με τη στοματική υγεία

Η πλειονότητα των συμμετεχόντων (92,3%) δήλωσε ότι η επαγγελματική τους ενασχόληση περιλάμβανε και τη φροντίδα των ηλικιωμένων. Το 53,8% ανέφερε ότι δεν ασχολείται καθόλου με τη στοματική υγεία των ασθενών, σε αντίθεση με το 34,6% που δήλωσε ότι ασχολείται σε τακτική βάση.

Ενημέρωση σχετικά με τη στοματική υγεία

Οι πληροφορίες σχετικά με τη στοματική υγεία τις οποίες είχαν λάβει οι συμμετέχοντες, προέρχονταν σε ποσοστό 80,8% από οδοντιάτρους και ακολούθως από την προπτυχιακή τους εκπαίδευση (46,2%) και το διαδίκτυο (38,5%) (εικ. 1).

Εικόνα 1: Πηγές πληροφοριών για τη στοματική υγεία στους υγειονομικούς.

Γνώσεις σχετικά με τη στοματική υγεία των ηλικιωμένων

Η μέση τιμή της συνολικής βαθμολογίας των γνώσεων των συμμετεχόντων ήταν $10,7 \pm 1,9$. Στην ερώτηση η οποία αφορούσε στη συσχέτιση της περιοδοντίτιδας με το κάπνισμα απάντησαν σωστά το 100% των επαγγελματιών υγείας. Επίσης, υψηλά ποσοστά σωστών απαντήσεων καταγράφηκαν σχετικά με τη γήρανση ως αιτία αλλοίωσης της γεύσης (96,2%) και σχετικά με τη σχέση περιοδοντίτιδας και πτωχότερου γλυκαιμικού ελέγχου σε ασθενείς με σακχαρώδη διαβήτη τύπου II (92,3%). Αντιθέτως, η ερώτηση η οποία συγκέντρωνε το χαμηλότερο ποσοστό σωστών απαντήσεων (3,8%) αφορούσε στη σχέση της απώλειας των φυσικών δοντιών με την υποθρεψία σε ηλικιωμένους οι οποίοι διαβιώνουν σε μονάδες φροντίδας. Χαμηλά ποσοστά σωστών απαντήσεων καταγράφηκαν και στις ερωτήσεις σχετικά με τη γήρανση ως βασική αιτία ξηροστομίας (26,9%) και με τις παρενέργειες του διαλύματος γλυκονικής χλωρεξιδίνης 0,12% (53,8%). Η συχνότητα και τα ποσοστά των σωστών απαντήσεων για κάθε ερώτηση αναγράφονται στον πίνακα 1.

Η αξιολόγηση της επίδρασης ανεξάρτητων μεταβλητών

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Ερωτηματολόγιο γνώσεων σχετικά με τη στοματική υγεία στους ηλικιωμένους και απαντήσεις συμμετεχόντων

Ερώτηση	Σωστές απαντήσεις	
	n	%
1. Οι περισσότεροι ηλικιωμένοι στην Ελλάδα δεν έχουν καθόλου φυσικά δόντια. (λάθος)	20	76,9%
2. Η γήρανση προκαλεί αλλοίωση της γεύσης. (σωστό)	25	96,2%
3. Η βασική αιτία της ξηροστομίας στους ηλικιωμένους είναι οι δυστροφικές μεταβολές στους σιαλογόνους αδένες λόγω της γήρανσης. (λάθος)	7	26,9%
4. Η συχνή κατανάλωση γιαουρτιού προκαλεί διάβρωση στα δόντια. (λάθος)	21	80,8%
5. Η ξηροστομία μπορεί να υπάρχει και με φυσιολογική ροή σάλιου. (σωστό)	20	76,9%
6. Η κατάθλιψη σχετίζεται με την ξηροστομία. (σωστό)	22	84,6%
7. Η περιοδοντίτιδα είναι μεταδοτική. (λάθος)	20	76,9%
8. Οι ηλικιωμένοι πρέπει να φορούν τις κινητές προσθετικές εργασίες τους όλο το 24ωρο για να τις συνηθίζουν. (λάθος)	23	88,5%
9. Οι κινητές προσθετικές εργασίες πρέπει να αντικαθίστανται κάθε 7-10 χρόνια. (σωστό)	21	80,8%
10. Τα πόσιμα εναιωρήματα πολλών αντιβιοτικών προκαλούν τερηδόνα. (σωστό)	18	69,2%
11. Ο καρκίνος του στόματος αναπτύσσεται συνήθως στα ούλα. (λάθος)	17	65,4%
12. Η απώλεια δοντιών σχετίζεται με υποθρεψία στους ιδρυματισμένους ηλικιωμένους. (λάθος)	1	3,8%
13. Η περιοδοντίτιδα σχετίζεται με φτωχότερο γλυκαιμικό έλεγχο σε ασθενείς με σακχαρώδη διαβήτη τύπου II. (σωστό)	24	92,3%
14. Τα στοματικά διαλύματα γλυκοκινικής χλωρεξιδίνης 0,12% μπορεί να προκαλέσουν καυσalgία. (σωστό)	14	53,8%
15. Το κάπνισμα σχετίζεται με την περιοδοντίτιδα. (σωστό)	26	00%

στη συνολική βαθμολογία γνώσεων αναγράφεται στον πίνακα 2. Η μεταβλητή η οποία βρέθηκε να έχει στατιστικά σημαντική επίδραση ήταν η προπτυχιακή εκπαίδευση ($P=0,018$). Πιο συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες οι οποίοι είχαν σπουδάσει ιατρική σημείωσαν στατιστικά σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία συγκριτικά με τους υπόλοιπους επαγγελματίες υγείας με μέση διαφορά δύο μονάδες περίπου (Πιν. 2).

Με βάση τις διμεταβλητές αναλύσεις η προπτυχιακή εκπαίδευση είχε στατιστικά σημαντική επίδραση στο επίπεδο γνώσεων σε τέσσερις ερωτήσεις. Πιο συγκεκριμένα, οι ιατροί εμφάνισαν στατιστικά σημαντικά υψηλότερα ποσοστά σωστών απαντήσεων συγκριτικά με τους υπόλοιπους επαγγελματίες υγείας στις ερωτήσεις: α) για τη συσχέτιση συχνής κατανάλωσης γιαουρτιού και διάβρωσης των δοντιών ($P=0,044$, 94,1% και 62,5% αντίστοιχα), β) για τη συσχέτιση μεταξύ κατάθλιψης και ξηροστομίας ($P=0,007$, 100% και 62,5% αντίστοιχα), γ) για τον χρόνο μετά τον οποίο οι οδοντοστοιχίες χρήζουν αντικατάστασης ($P=0,018$, 94,1% και 55,6% αντίστοιχα) και δ) για τη συσχέτιση της περιοδοντίτιδας με τον πτωχότερο γλυκαιμικό έλεγχο σε ασθενείς με σακχαρώδη διαβήτη τύπου II ($P=0,043$, 100% και 77,8% αντίστοιχα). Στην ερώτηση η οποία αφορούσε στη συσχέτιση μεταξύ απώλειας δοντιών και υποθρεψίας ηλικιωμένων σε μο-

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Επίδραση των ανεξάρτητων μεταβλητών στη συνολική βαθμολογία γνώσεων σχετικά με τη στοματική υγεία των ηλικιωμένων

Ανεξάρτητη μεταβλητή	Βαθμολογία γνώσεων ($\bar{x} \pm SD$)	P-value*
Φύλο		0,338
Άνδρας	11,3 \pm 1,8	
Γυναίκα	10,5 \pm 2,0	
Προπτυχιακή εκπαίδευση		0,018
Ιατρική	11,2 \pm 1,1	
Άλλο	9,3 \pm 2,1	
Επαγγελματική ενασχόληση με ηλικιωμένους		0,622
Ναι	10,8 \pm 1,9	
Όχι	10,0 \pm 2,8	
Ενασχόληση με τη στοματική υγεία		0,634
Σε τακτική βάση	10,9 \pm 1,8	
Άλλο	10,4 \pm 2,0	

* Mann-Whitney U test

νάδες φροντίδας, όλοι οι συμμετέχοντες των οποίων η επαγγελματική ενασχόληση περιλάμβανε τη φροντίδα ηλικιωμένων έδωσαν λανθασμένη απάντηση, ενώ ένας από τους δύο συμμετέχοντες ο οποίος δεν ασχολούνταν με ηλικιωμένους έδωσε σωστή απάντηση ($P<0,001$). Τέλος, η ενασχόληση με τη στοματική υγεία των ηλικιωμένων είχε στατιστικά σημαντική επίδραση στην ερώτηση σχετικά με τις δυστροφικές μεταβολές στους σιαλογόνους αδένες λόγω της γήρανσης ως βασικής αιτίας της ξηροστομίας ($P=0,017$). Πιο συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες οι οποίοι ασχολούνταν με τη στοματική φροντίδα των ηλικιωμένων ασθενών τους σε τακτική βάση είχαν στατιστικά σημαντικά υψηλότερο ποσοστό σωστών απαντήσεων συγκριτικά με όσους ασχολούνταν σπάνια ή καθόλου (55,6% και 11,8% αντίστοιχα).

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης καταδεικνύουν ένα αποδεκτό επίπεδο γνώσεων των συμμετεχόντων επαγγελματιών υγείας σχετικά με τη στοματική υγεία των ηλικιωμένων, το οποίο όμως θα πρέπει να βελτιωθεί περαιτέρω με την ανάλογη εκπαίδευση. Οι συμμετέχοντες οι οποίοι είχαν σπουδάσει ιατρική είχαν περισσότερες γνώσεις στοματικής υγείας συγκριτικά με τους υπόλοιπους επαγγελματίες υγείας.

Ανάλογο ικανοποιητικό επίπεδο βασικών γνώσεων σχετικά με τη στοματική υγεία των ηλικιωμένων καταγράφηκε και σε προηγούμενη μελέτη σε επαγγελματίες φροντιστές ηλικιωμένων, κυρίως νοσηλευτών, στην Αθήνα¹⁶. Το σύνολο των σωστών απαντήσεων των ιατρών στην παρούσα μελέτη ήταν 75%, ανάλογο μελέτης στο Ηνωμένο Βασίλειο όπου κατέδειξε ποσοστό 60%¹⁷. Ωστόσο, σε προηγούμενες μελέτες, αναφέρθηκαν σημαντικές ελλείψεις στις αντίστοιχες γνώσεις των επαγγελματιών υγείας και καταγράφηκε η ανάγκη για ενίσχυση των γνώσεών τους^{18,19}. Μελέτη σε νοσηλευτές μονάδας φροντίδας ηλικιωμένων στην Φινλανδία, έδειξε ότι αν και γνώριζαν τη συσχέτιση μεταξύ στοματικής και

γενικής υγείας και την αμφίδρομη σχέση μεταξύ στοματικής υγείας και διατροφής, ωστόσο υπήρχε ανεπάρκεια στις πιο λεπτομερείς γνώσεις σχετικά με τα διάφορα νοσήματα της στοματικής κοιλότητας²⁰. Σε μελέτη στο Ηνωμένο Βασίλειο οι ιατροί δήλωσαν ότι επιθυμούσαν να ενισχύσουν τις γνώσεις τους σχετικά με τις συνήθειες καταστάσεις που είναι πιο πιθανό να αντιμετωπίσουν, όπως είναι οι αιτίες του πόνου στη στοματική κοιλότητα, το οδοντιατρικό επείγον και οι καταστάσεις που χρήζουν χορήγησης αντιβίωσης²¹.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι το 88,5% των συμμετεχόντων στην παρούσα μελέτη γνώριζαν ότι οι οδοντοστοιχίες δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται σε 24ωρη βάση, συνήθεια η οποία σχετίζεται με τοπικές και συστηματικές λοιμώξεις σε ευπαθείς ηλικιωμένους. Σε μία παλαιότερη μελέτη σε νοσηλεύτες στο Ηνωμένο Βασίλειο, το 17% θεωρούσε ότι οι οδοντοστοιχίες δε χρειάζεται να αφαιρούνται κατά τη διάρκεια της νύχτας¹⁹. Αντίστοιχη μελέτη στη Σουηδία έδειξε ότι το 36% των φροντιστών σε μονάδες φροντίδας θεωρούσαν ότι οι ηλικιωμένοι μπορούσαν να φορούν τις οδοντοστοιχίες και τη νύχτα εάν το επιθυμούσαν²².

Η ερώτηση η οποία αφορούσε στη συχνότερη εντόπιση του καρκίνου του στόματος συγκέντρωσε ποσοστό σωστών απαντήσεων 65,4%. Οι δυσκολίες των ιατρών να αναγνωρίσουν καρκινικές βλάβες στη στοματική κοιλότητα έχει καταγραφεί σε πολλές μελέτες^{23,24} και θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με σχετικά εκπαιδευτικά προγράμματα.

Στην ερώτηση η οποία αφορούσε στη συσχέτιση της περιοδοντίτιδας με πτωχότερο γλυκαιμικό έλεγχο σε ασθενείς με σακχαρώδη διαβήτη τύπου II, η πλειονότητα των συμμετεχόντων (92,3%) έδωσε σωστή απάντηση. Ο σημαντικός ρόλος των μη οδοντιάτρων υγειονομικών στη φροντίδα ασθενών με σακχαρώδη διαβήτη και περιοδοντική νόσο έχει τονιστεί σε κοινή σύσταση της Ευρωπαϊκής Περιοδοντικής Εταιρείας και της Διεθνούς Διαβητολογικής Εταιρείας²⁵.

Μόλις το 34,5% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι ασχολούνταν με τη στοματική υγεία των ασθενών τους σε τακτική βάση. Ανάλογα χαμηλά ποσοστά ενασχόλησης των μη οδοντιάτρων υγειονομικών με τη στοματική υγεία καταγράφονται στη διεθνή βιβλιογραφία αν και οι περισσότεροι αναγνωρίζουν τη σημασία της για τη γενικότερη υγεία^{17,23,26,27}. Φαίνεται ότι η χαμηλή αυτοπεποίθηση και η ανασφάλεια για τη σωστή διάγνωση και την αποτελεσματική διαχείριση των προβλημάτων της στοματικής κοιλότητας αποτελούν σημαντικά εμπόδια²⁴. Επιπλέον, τόσο οι ιατροί όσο και οι ασθενείς έχουν συχνά την αντίληψη ότι τα προβλήματα της στοματικής υγείας είναι θέμα των οδοντιάτρων και οι ίδιοι οι ασθενείς οφείλουν να ρυθμίσουν τις επισκέψεις για οδοντιατρική φροντίδα²⁶.

Το 42,6% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι έλαβαν κάποια ενημέρωση σχετικά με τη στοματική υγεία κατά την προπτυχιακή τους εκπαίδευση και μόλις το 15,4% κατά τη μεταπτυχιακή τους εκπαίδευση. Η ανάγκη για εκπαίδευση των επαγγελματιών υγείας σχετικά με τη στοματική υγεία και φροντίδα, και η ενσωμάτωσή της στα βασικά προγράμματα σπουδών τους, αλλά και στα προγράμματα ειδικότητας και συνεχιζόμενης εκπαίδευσης αναφέρεται σε αρκετές μελέτες και σε συστάσεις ειδικών^{14,17,20,24,28}. Όπως έδειξε συστηματική ανασκόπηση, η

εκπαίδευση του νοσηλευτικού προσωπικού των μονάδων φροντίδας φαίνεται να έχει μία θετική επίδραση στην ενίσχυση των γνώσεων και στη βελτίωση των στάσεων τους για τη στοματική υγεία και, συνεπώς, και στη βελτίωση της στοματικής υγιεινής των ηλικιωμένων²⁹. Πρόσφατο πρόγραμμα εκπαίδευσης φροντιστών ηλικιωμένων σχετικά με τη στοματική υγεία στην Αθήνα οδήγησε σε σημαντική βελτίωση γνώσεων και στάσεων οι οποίες μάλιστα παρέμειναν και στην πορεία του χρόνου¹⁶. Θα πρέπει, τέλος, να τονιστεί ότι η διεπιστημονική συνεργασία για την προαγωγή της στοματικής υγείας των ηλικιωμένων προσφέρει καλύτερα θεραπευτικά αποτελέσματα^{14,30,31}.

Στους περιορισμούς της παρούσας μελέτης συμπεριλαμβάνονται ο μικρός αριθμός και η έλλειψη τυχαιοποίησης του δείγματος που περιορίζουν τη γενίκευση των αποτελεσμάτων, και υποδεικνύουν την ανάγκη διεξαγωγής περαιτέρω μελετών για τη διερεύνηση των γνώσεων, αλλά και των στάσεων τους σχετικά με την προαγωγή της στοματικής υγείας των ηλικιωμένων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης έδειξαν ένα αποδεκτό επίπεδο γνώσεων των μη οδοντιάτρων επαγγελματιών υγείας σχετικά με τη στοματική υγεία των ηλικιωμένων το οποίο όμως χρήζει περαιτέρω βελτίωσης. Η ενσωμάτωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων σχετικά με τη στοματική υγεία των ηλικιωμένων κατά τη διάρκεια της προπτυχιακής, μεταπτυχιακής και συνεχιζόμενης εκπαίδευσης των επαγγελματιών υγείας κρίνεται αναγκαία, με βάση και τη δημογραφική γήρανση του πληθυσμού μας.

SUMMARY

Knowledge of healthcare providers on the oral health of older adults

Konstantopoulou Kalliopi, Kossioni E. Anastassia

hellenic hospital dentistry 13: 83-88, 2020

Introduction: The information about oral health literacy among non-dental healthcare providers is scarce. The purpose of this pilot study was to explore physicians and other healthcare professionals knowledge of the oral health and care in older adults.

Methods: An anonymous written questionnaire with 15 close-ended questions was developed and distributed to all healthcare providers participating in a postgraduate programme at the Medical School. The score ranged between 0 and 15 points. The questionnaire included demographic characteristics, oral health information sources and 15 knowledge questions about oral health and care in older adults.

Results: The questionnaire was completed by 26 participants out of 30 (response rate 93%). A total of 65.4% were physicians, 92% were professionally involved in geriatric care and 34.5% provided oral

promotion to older patients on a regular basis. The major source of oral health knowledge was their dentist (80.8%), followed by their undergraduate studies (46.2%) and the internet (38.5%). The total score of oral health knowledge was 10.7 ± 1.9 . Regarding the total knowledge score, the physicians scored higher compared to other healthcare professionals (Mann-Whitney U test, $P=0.018$). Bivariate analyses showed that questions about frequent yogurt consumption related to dental erosion, xerostomia associated with depression, reasons for removable denture replacement and association of periodontitis with diabetes mellitus were more frequently answered correctly by physicians (chi-square test, $P=0.044$, $P=0.007$, $P=0.018$ and $P=0.043$ respectively) compared to other healthcare professionals. Also, the question about the main reason for xerostomia in older adults was more frequently answered correctly by participants who provided oral health promotion to older patients on a regular basis (chi-square test, $P=0.017$).

Conclusions: The results indicated that the level of knowledge of healthcare professionals on oral health in older adults was acceptable, but more training was required during undergraduate, specialty and continuing education.

Key words: Oral health; aged; gerodontology; healthcare professionals; medical education.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Petersen PE, Kandelman D, Arpin S, Ogawa H: Global oral health of older people-call for public health action. *Community Dent Health* 2010; 27(4 Suppl 2): 257-267.
- Petersen PE, Yamamoto T: Improving the oral health of older people: the approach of the WHO Global Oral Health Programme. *Community Dent Oral Epidemiol* 2005; 33(2): 81-92.
- Kossioni AE: Current status and trends in oral health in the community-dwelling older adults-A global perspective. *Oral Health Prev Dent* 2013; 11(4): 331-40.
- Κοσιώνη Α, Ζερβού-Βάλβη Φ: Συνήθειες βλάβες του βλενογόνου του στόματος σε ηλικιωμένους σχετιζόμενες με τη χρήση κινητών προσθετικών εργασιών. *Ελλ Νοσ Οδον* 2009; 1: 85-90.
- Γκαβέλα Γ, Κοσιώνη Α, Καρκαζής Η, Πολυζώης Γ: Επιδημιολογική μελέτη της στοματικής υγείας λειτουργικά ανεξάρτητων ηλικιωμένων στην Αττική, Στοματολογία 2020 υπό δημοσίευση.
- Chalmers JM, Carter KD, Spencer AJ: Caries incidence and increments in Adelaide nursing home residents. *Spec Care Dentist* 2005; 25: 96-105.
- De Visschere LM, Grooten L, Theuniers G, Vanobbergen JN: Oral hygiene of elderly people in long-term care institutions-a cross-sectional study. *Gerodontology* 2006; 23: 195-204.
- Fitzpatrick J: Oral health care needs of dependent older people: responsibilities of nurses and care staff. *J Adv Nurs* 2000; 32: 1325-1332.
- Janssens B, Vanobbergen J, Petrovic M, Jacquet W, Schols JMGA, De Visschere L: The oral health condition and treatment needs assessment of nursing home residents in Flanders (Belgium). *Community Dent Health* 2017; 34: 143-151.
- Weening-Verbree L, Huisman-de Waal G, van Dusseldorp L, van Achterberg T, Schoonhoven L: Oral health care in older people in long term care facilities: a systematic review of implementation strategies. *Int J Nurs Stud* 2013; 50: 569-582.
- Wong FMF, Ng YTY, Leung WK: Oral Health and Its Associated Factors Among Older Institutionalized Residents-A Systematic Review. *Int J Environ Res Public Health* 2019; 16: 4132.
- Yoon MN, Ickert C, Slaughter SE, Lengyel C, Carrier N, Keller H: Oral health status of long-term care residents in Canada: Results of a national cross-sectional study. *Gerodontology* 2018; 35: 359-364.
- Kossioni AE: Is Europe prepared to meet the oral health needs of older people? *Gerodontology* 2012; 29: e1230-1240.
- Kossioni AE, Hajto-Bryk J, Maggi S, McKenna G, Petrovic M, Roller-Wirnsberger RE, et al: An Expert Opinion from the European College of Gerodontology and the European Geriatric Medicine Society: European Policy Recommendations on Oral Health in Older Adults. *J Am Geriatr Soc* 2018; 66(3): 609-613.
- Kossioni AE, Hajto-Bryk J, Janssens B, Maggi S, Marchini L, McKenna G et al: Practical Guidelines for Physicians in Promoting Oral Health in Frail Older Adults. *J Am Med Dir Assoc* 2018; 19(12): 1039-1046.
- Κωνσταντοπούλου Κ: Σχεδιασμός, εφαρμογή και αξιολόγηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος για τη στοματική υγεία σε τυπικούς φροντιστές ηλικιωμένων που διαμένουν σε μονάδα φροντίδας: ημι-πειραματική μελέτη. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Ιατρική Σχολή ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2019.
- Welch C, McCluskey L, Wilson D, Ni Lochlainn M, Taylor JK, Gaunt V et al: A nationwide survey of confidence and knowledge of assessment and management oral conditions amongst a sample of physicians, United Kingdom. *BMC Res Notes* 2019; 12(1): 348.
- Jones TV, Siegel MJ, Schneider JR: Recognition and management of oral health problems in older adults by physicians: a pilot study. *J Am Board Fam Pract* 1998; 11(6): 474-477.
- Preston AJ, Puneekar S, Gosney MA: Oral care of elderly patients: nurses' knowledge and views. *Postgrad Med J* 2000; 76(892): 89-91.
- Aro T, Laitala M, Syrjälä AM, Laitala ML, Virtanen JI: Perceptions of older people's oral health care among nurses working in geriatric home care. *Acta Odontol Scand* 2018; 76(6): 427-432.
- Grocock R, Holden B, Robertson C: The missing piece of the body? Oral health knowledge and confidence of doctors. *Br Dent J* 2019; 226(6): 427-431.
- Wårdh I, Jonsson M, Wikström M: Attitudes to and knowledge about oral health care among nursing home personnel-an area in need of improvement. *Gerodontology* 2012; 29(2): e787-e792.
- Morgan R, Tsang J, Harrington N, Fook L: Survey of hospital doctors' attitudes and knowledge of oral conditions in older patients. *Postgrad Med J* 2001; 77(908): 392-394.
- Doshi M, Weeraman M, Mann J: A survey of the knowledge of junior doctors in managing oral conditions in adult inpatients. *Br Dent J* 2019; 227(5): 393-398.

25. Sanz M, Ceriello A, Buysschaert M, Chapple I, Demmer RT, Graziani F et al: Scientific evidence on the links between periodontal diseases and diabetes: Consensus report and guidelines of the joint workshop on periodontal diseases and diabetes by the International diabetes Federation and the European Federation of Periodontology. *Diabetes Res Clin Pract* 2018; 137: 231-241.
26. Andersson K, Furhoff AK, Nordenram G, Wårdh I: 'Oral health is not my department'. Perceptions of elderly patients' oral health by general medical practitioners in primary health care centres: a qualitative interview study. *Scand J Caring Sci* 2007; 21(1): 126-133.
27. Preston AJ, Kearns A, Barber MW, Gosney MA: The knowledge of healthcare professionals regarding elderly persons' oral care. *Br Dent J* 2006; 201(5): 293-304.
28. Martins AB, Hugo FN, Paim BS, Ilha L, Güntzel P, Romanini J: How primary health care professionals and residents assess issues related to the oral health of older persons?. *Gerodontology* 2011; 28(1): 37-43.
29. de Lugt-Lustig KH, Vanobbergen JN, van der Putten GJ, De Visschere LM, Schols JM, de Baat C: Effect of oral healthcare education on knowledge, attitude and skills of care home nurses: a systematic literature review. *Community Dent Oral Epidemiol* 2014 42(1): 88-96.
30. Kossioni AE, Marchini L, Childs C: Dental participation in geriatric interprofessional education courses: A systematic review. *Eur J Dent Educ* 2018; 22(3): e530-e541.
31. Yoon MN, Steele CM: Health care professionals' perspectives on oral care for long-term care residents: nursing staff, speech-language pathologists and dental hygienists. *Gerodontology* 2012; 29(2): e525-e535.

Διεύθυνση για επικοινωνία:
Αναστασία Κοσιώνη
Εργαστήριο Προσθετικής,
Οδοντιατρική Σχολή ΕΚΠΑ
Θηβών 2 Γουδί, 11527, Αθήνα
Τηλ. 2107461246
email: akossion@dent.uoa.gr